Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
GERARDA HOGANA
přednesené dne 15. dubna 2021 [1]

Věc C-65/20

VI
proti
KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko)]

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitelů – Směrnice 85/374/EHS – Odpovědnost za vadné výrobky – Pojem ‚vadný výrobek' – Fyzický exemplář deníku, který obsahuje nesprávné doporučení týkající se zdraví"

I. Úvod

1. Může být deník, který zveřejní ve svém každodenním sloupku psaném nezávislým sloupkařem nesprávné doporučení týkající se zdraví, žalován z titulu distribuce vadného výrobku ve smyslu směrnice Rady 85/374/EHS [2] (dále jen „směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky"), pokud čtenář těchto novin následně tvrdí, že se tímto doporučením řídil, a v důsledku toho utrpěl újmu na zdraví? Právě to je podstatou dosud neřešené otázky týkající se výkladu směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, kterou si v rámci projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce klade Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko).

2. Než však přikročím ke skutkovým okolnostem a konkrétním právním otázkám, je nezbytné nejprve nastínit relevantní právní rámec.

1 – Původní jazyk: angličtina.

2 – Směrnice Rady ze dne 25. července 1985 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky (Úř. věst. 1985, L 210, s. 29; Zvl. vyd. 15/01, s. 257), ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES ze dne 10. května 1999 (Úř. věst. 1999, L 141, s. 20; Zvl. vyd. 15/04, s. 147).

II. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky

3. První, třetí, čtvrtý a šestý bod odůvodnění směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky zní následovně:

„[…] sbližování právních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobků je nezbytné, protože stávající rozdíly mohou narušovat hospodářskou soutěž, ovlivňovat pohyb zboží v rámci společného trhu a způsobit rozdílný stupeň ochrany spotřebitele proti škodě způsobené vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku;

[…]

[…] odpovědnost bez zavinění by se měla vztahovat pouze na movité věci, které byly průmyslově vyrobeny; že v důsledku toho je vhodné vyjmout odpovědnost za zemědělské produkty a produkty lovu, kromě případů, kdy byly zpracovány průmyslovým způsobem, který mohl způsobit vadu těchto produktů; že odpovědnost stanovená v této směrnici by se měla také vztahovat na movité věci, které se používají při stavbě nemovitostí nebo jsou v nemovitostech instalovány;

[…] ochrana spotřebitele vyžaduje, aby všichni výrobci zapojení do výrobního procesu nesli odpovědnost, pokud jejich konečný výrobek, součást nebo jakákoliv surovina jimi dodávané jsou vadné; že z téhož důvodu by měla být odpovědnost rozšířena i na dovozce výrobků do Společenství a na osoby, které vystupují jako výrobci připojením svého názvu, ochranné známky nebo jiných rozlišovacích znaků, nebo na toho, kdo dodává výrobek, jehož výrobce nemůže být určen;

[…]

[…] z důvodu ochrany fyzického zdraví a majetku spotřebitele by se neměla vada výrobku určovat na základě jeho vhodnosti k použití, ale na základě nedostatečné míry bezpečnosti, kterou je veřejnost jako celek oprávněna očekávat; že bezpečnost se posuzuje při vyloučení jakéhokoli nesprávného použití výrobku neodůvodnitelného za daných okolností.“

4. Článek 1 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky obsahuje obecné pravidlo, podle kterého je výrobce odpovědný za škodu způsobenou vadou jeho výrobku.

5. Článek 2 a čl. 3 odst. 1 a 2 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky definují pojmy „výrobek“ a „výrobce“ a stanoví, kdo se „považuje za výrobce“ ve smyslu této směrnice. Tato ustanovení stanoví:

„Článek 2

Pro účely této směrnice se ‚výrobkem‘ rozumějí všechny movité věci, také tehdy, jsou-li zabudovány do jiné movité věci nebo do nemovitosti. ‚Výrobek‘ zahrnuje i elektřinu.

Článek 3

1. ‚Výrobcem‘ se rozumí výrobce konečného výrobku, výrobce každé suroviny nebo výrobce součásti a každá osoba, která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku vystupuje jako jeho výrobce.

2. Aniž je dotčena odpovědnost výrobce, každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze do Společenství výrobek za účelem prodeje, pronájmu, leasingu nebo jakékoliv jiné formy distribuce, se považuje za výrobce ve smyslu této směrnice a je odpovědná jako výrobce.

[…]“

6. Článek 6 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky popisuje, co se považuje za vadu ve smyslu této směrnice. První pododstavec tohoto článku stanoví:

„Výrobek je vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba oprávněná očekávat, s přihlédnutím ke všem okolnostem, včetně:

a) prezentace výrobku;

b) použití, které lze u výrobku důvodně očekávat;

c) doby uvedení výrobku do oběhu.

[…]“

B. Rakouské právo

7. Ustanovení § 1 Bundesgesetz vom 21. Jänner 1988 über die Haftung für ein fehlerhaftes Produkt (Produkthaftungsgesetz) [spolkový zákon ze dne 21. ledna 1988 upravující odpovědnost za vadný výrobek (dále jen „zákon o odpovědnosti za vadné výrobky“)] [3] stanoví:

„(1) Dojde-li v důsledku vady výrobku k usmrcení člověka, k jeho tělesnému zranění nebo poškození zdraví nebo ke škodě na fyzické věci jiné než výrobek, odpovídá za náhradu škody:

1. podnikatel, který výrobek vyrábí a uvedl jej do oběhu,

[…]“

8. Ustanovení § 3 zákona o odpovědnosti za vadné výrobky definuje výrobce, § 4 tohoto zákona definuje výrobek a § 5 tohoto zákona pojem „vadný výrobek“. Tato ustanovení stanoví:

„§ 3 Výrobce (§ 1 odst. 1 bod 1) je ten, kdo konečný výrobek, základní látku nebo polotovar vyrobil, jakož i každý, kdo jako výrobce vystupuje tím, že na výrobek umístí své jméno, ochrannou známku nebo jiné identifikační označení.

§ 4 Výrobek je každá movitá fyzická věc, i pokud je součástí jiné movité věci nebo je spojena s nemovitostí, včetně energie.

§ 5 (1) Výrobek je vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba oprávněná očekávat, s přihlédnutím ke všem okolnostem, včetně:

1. prezentace výrobku;

2. použití, které lze u výrobku důvodně očekávat;

3. doby uvedení výrobku do oběhu.

3 – BGBl. Nr. 99/1988, ve znění po poslední novelizaci BGBl. I Nr. 98/2001.

[…]“

III. Skutkový stav v původním řízení a předběžná otázka

9. Pozadí vzniku předběžné otázky je následující. Žalovaná je majitelkou [4] (a podle svých tvrzení) vydavatelkou regionálního vydání *Kronen-Zeitung*, populárních novin s patrně největším nákladem ze všech bulvárních deníků v Rakousku. Dne 31. prosince 2016 zveřejnily tyto noviny v rubrice „Hing'schaut und g'sund g'lebt“ („Pozorně se dívat a zdravě žít“) příspěvek pod názvem „Schmerzfrei ausklingen lassen – Eine Auflage aus geriebenem Kren“ („Nechejte bolest odeznít – obklad ze strouhaného křenu“), jehož autorem byl „Kräuterpfarrer Benedikt“ („bylinář otec Benedikt“).

10. Text příspěvku byl následující:

„Zmírnění revmatických bolestí

Čerstvý nahrubo nastrouhaný křen může pomoci při zmírnění bolestí vyskytujících se v souvislosti s revmatem. Postižená místa nejdříve potřete hustým rostlinným olejem nebo vepřovým sádlem, poté na ně naneste strouhaný křen a přitlačte. Obklad můžete na postiženém místě ponechat po dobu dvou až pěti hodin a pak jej odstranit. Tato aplikace má dobrý zklidňující účinek.“

11. Podle předkládajícího soudu je doba aplikace křenového obkladu v příspěvku uvedena chybně: místo dvou až pěti *hodin* mělo být správně uvedeno, že se čtenářům doporučuje aplikace po dobu dvou až pěti *minut*. Autorem sloupku byl klášterní kněz, který je řádovým bratrem. Přijal jméno „Benedikt“. Dotčený kněz podle všeho je – nebo přinejmenším to žalovaná tvrdí – kvalifikovaným odborníkem v oblasti bylinné léčby, který zjevně napsal bezpočet novinových sloupků tohoto druhu, a dokonce zveřejnil několik knih na téma bylinné léčby. Žalovaná uvádí, že dosud se mohla na jeho odbornost vždy spolehnout a že se jedná o první žalobu tohoto druhu, s nímž se musí vypořádat.

12. Žalobkyně, VI, je předplatitelkou deníku *Kronen-Zeitung*. Tvrdí, že dotčený článek četla a řídila se uvedeným doporučením. Obklad z křenu popsaný v tomto článku z tohoto důvodu aplikovala na hlezenní kloub své levé nohy. Obklad zde ponechala po dobu zhruba tří hodin a odstranila jej až ve chvíli, kdy již nastaly silné bolesti. Působením ostrých hořčičných olejů obsažených v křenu nastala při kontaktu toxická reakce. S ohledem na výše uvedené podala žalobu na náhradu škody za bolest a utrpení, kterou se domáhá zaplacení náhrady škody ve výši 4 400 eur a určení, že žalovaná je odpovědná za všechna současná tělesná zranění a budoucí důsledky vyplývající z dotčené události.

13. Její žaloba byla soudem prvního stupně zamítnuta. Soud prvního stupně, Bezirksgericht für Handelssachen, Wien (okresní soud pro obchodní věci ve Vídni, Rakousko), konstatoval, že žalovaná pověřila napsáním příspěvku odborníka v oblasti bylinné léčby, který již na dané téma široce publikoval. Žalovaná neměla důvod provádět kontrolu příspěvků předložených tímto odborníkem. Navíc vzhledem k tomu, že autor článku byl uznávaným odborníkem, dospěl soud k závěru, že jej nelze považovat za obvykle nezpůsobilou ani za vědomě nebezpečnou osobu ve smyslu § 1315 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (rakouský všeobecný občanský zákoník [5]).

4 – „Medieninhaber“ ve smyslu § 1 odst. 1(8) Bundesgesetz über die Presse und andere publizistische Medien (Spolkový zákon o tisku a dalších publicistických médiích), ze dne 12. června 1981, BGBl. Nr. 314/1981.

5 – Toto ustanovení upravuje odpovědnost za jednání třetích osob.

14. Dále soud rozhodl, že pokud byl na druhé straně původní příspěvek poskytnutý autorem správný, ale chyba se vloudila až v průběhu výrobního procesu, bylo by žalované vydavatelství odpovědné pouze v případě faktického příslibu obsahové správnosti své tiskoviny. Soud konstatoval, že deník *Kronen-Zeitung* jsou bulvární noviny, v nichž jsou informace podávány formou krátkých článků, psaných zábavnou, jednoduchou a snadno srozumitelnou formou. Na tento článek tedy nelze nahlížet stejným způsobem, jako kdyby byl například zveřejněn ve vědeckém časopise.

15. Soud dále uvedl, že v takovémto případě je očekávání čtenářů jiné než u vědeckého článku, odborného časopisu nebo naučné literatury. Vzhledem k tomu, že nelze vycházet z příslibu obsahové správnosti příspěvku, žalovaná nenese odpovědnost za dobu aplikace chybně uvedenou v dotčeném příspěvku. Odvolání k odvolacímu soudu, Handelsgericht Wien (obchodní soud ve Vídni, Rakousko), bylo odmítnuto z procesních důvodů. Odvolací soud se mimo jiné vymezil proti tomu, aby se skutkových okolností na podporu tvrzení týkajících se objektivní odpovědnosti na straně žalované dovolávala VI poprvé až v odvolání.

16. V řízení o opravném prostředku podaném k Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko) patrně více vyšly najevo argumenty vycházející z objektivní odpovědnosti žalované podle zákona o odpovědnosti za vadné výrobky. Ve svém rozhodnutí ze dne 21. ledna 2020 tento soud odmítl argumentaci v tom smyslu, že nebyly splněny podmínky pro posouzení objektivní odpovědnosti podle zákona o odpovědnosti za vadné výrobky, i když v průběhu řízení u soudu prvního stupně žalobkyně založila svou argumentaci specificky na odpovědnosti žalované za zavinění.

17. Tento soud poté posoudil argumentaci týkající se objektivní odpovědnosti podle zákona o odpovědnosti za vadné výrobky a potažmo směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky. Podotkl, že zveřejněná díla, jako jsou příručky, návody a mapy, se prodávají pouze pro to, že koncoví uživatelé očekávají, že v nich naleznou správné instrukce. Dodal, že bude-li například recept na přípravu jídla v knize nebo novinách chybně obsahovat údaj s množstvím určité suroviny, které je zdraví škodlivé, bylo by zvláštní neodškodnit oběť na základě směrnice o vadných výrobcích, zatímco při nezamýšleném přimíchání stejného nadměrného množství do hotového výrobku zakoupeného spotřebitelem by následně tento spotřebitel výrobce takového výrobku žalovat mohl, a to z titulu objektivní odpovědnosti na základě směrnice o vadných výrobcích.

18. Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) následně uvedl čtyři argumenty, které podle jeho názoru svědčí proti odpovědnosti za chybné informace ve věcech tohoto druhu. Zaprvé měl za to, že účelem odpovědnosti za vadné výrobky je ochrana proti nebezpečnosti věci, a nikoli poskytnuté rady. Zadruhé produkty duševní práce, jako jsou novinové sloupky, nejsou „výrobky“ ve smyslu rakouského zákona o odpovědnosti za vadné výrobky ani článku 2 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, a to právě proto, že se nejedná o hmotné předměty jako takové. Zatřetí případná vazba mezi odpovědností za vadné výrobky a poskytnutím informací ve hmotné formě by byla svévolná, a informace tudíž musí být z působnosti směrnice o vadných výrobcích vyjmuty. Nakonec vyjádřil obavy z potenciálně neomezených a otevřených forem odpovědnosti, které by mohly z takto širokého výkladu slova „výrobek“ zakotveného v článku 2 uvedené směrnice vyplývat.

19. Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) konečně uvedl, že pokud by se měla ve věci tohoto druhu použít ustanovení o objektivní odpovědnosti zakotvená ve směrnici o odpovědnosti za vadné výrobky, pak má tento soud za to, že žalovaná by byla dle zákona o odpovědnosti za vadné výrobky v zásadě odpovědná za jakoukoli újmu na zdraví způsobenou žalujícímu čtenáři tím, že se oním nesprávným doporučením řídil.

20. S ohledem na pochybnosti, které v této záležitosti má, se Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) rozhodl předložit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Musí být článek 2 ve spojení s články 1 a 6 [směrnice 85/374] vykládán v tom smyslu, že za (vadný) výrobek je nutno považovat také fyzický exemplář deníku, který obsahuje odborně nesprávné doporučení týkající se zdraví, jehož dodržení má za následek poškození zdraví?“

21. Žalovaná, společnost KRONE-Verlag, německá vláda a Evropská komise předložily Soudnímu dvoru písemná vyjádření.

IV. Analýza předběžné otázky

22. Jak jsem již naznačil, základní otázkou určenou k posouzení je pro účely projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce to, zda může nést majitel novin na základě směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky odpovědnost za nesprávný článek tohoto druhu [6]. Podle mého názoru ze znění, cílů a kontextu uvedené směrnice bezpochyby vyplývá, že se tato směrnice vztahuje pouze na fyzikální vlastnosti výrobků, takže se ve věci tohoto druhu nepoužije.

23. Podle ustálené judikatury Soudního dvora je při výkladu ustanovení unijního práva třeba vzít v úvahu nejen jeho znění – které „v souladu s tradičními zásadami výkladu představuje výchozí bod a zároveň i hranici každého výkladu“ [7] – ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí [8]. Navrhuji tedy zaměřit se nejprve na vlastní znění směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky a poté posoudit kontext a cíle, které sleduje.

24. Vyjdeme-li nejprve z vlastního znění směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, lze konstatovat, že článek 1 této směrnice stanoví, že výrobce je „odpovědný za škodu způsobenou vadou jeho výrobku“. Článek 2 dále definuje „výrobky“ jako „všechny movité věci, také tehdy, jsou-li zabudovány do jiné movité věci nebo do nemovitosti“ [9]. Článek 3 stanoví, že „výrobcem“ se rozumí „výrobce konečného výrobku, výrobce každé suroviny nebo výrobce součásti a každá osoba, která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku vystupuje jako jeho výrobce“. Článek 6 odst. 1 uvedené směrnice dále stanoví, že výrobek je vadný, „neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba oprávněná očekávat, s přihlédnutím ke všem okolnostem, včetně: a) prezentace výrobku; b) použití, které lze u výrobku důvodně očekávat; c) doby uvedení výrobku do oběhu“. Tyto formulace se týkají výroby fyzických věcí a škody způsobené v důsledku fyzické vady takového výrobku.

6 – Je samozřejmě něco zcela jiného, zda by mohla či měla být dána odpovědnost na základě ostatních ustanovení rakouského zákona, a s ohledem na skutečnost, že rozhodnutí o takové otázce přísluší v plném rozsahu předkládajícímu soudu, se k této samostatné otázce přirozeně žádným způsobem nevyjadřuji. Tato případná odpovědnost zjevně není směrnicí o odpovědnosti za vadné výrobky vyloučena (viz třináctý bod odůvodnění, jakož i článek 13 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky).

7 – V tomto smyslu viz stanovisko generální advokátky V. Trstenjak ve věci Agrana Zucker (C-33/08, EU:C:2009:99, bod 37).

8 – V tomto smyslu viz například rozsudky ze dne 10. září 2014, Holger Forstmann Transporte (C-152/13, EU:C:2014:2184, bod 26), a ze dne 10. prosince 2018, Wightman a další (C-621/18, EU:C:2018:999, bod 47).

9 – Původně bylo použití směrnice 85/374 omezeno na „movité věci, které byly průmyslově vyrobeny“ (třetí bod odůvodnění této směrnice). Směrnice 1999/34/ES zrušila vynětí „prvotních zemědělských produktů“ z oblasti působnosti směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, přičemž podle bodu 8 odůvodnění směrnice 1999/34/ES bylo cílem dosažení toho, aby se směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky vztahovala na „všechny druhy výrobků“, čímž byla oblast působnosti této směrnice rozšířena nad rámec pouhých *průmyslově vyráběných* výrobků. To potvrdil i Soudní dvůr, když směrnici 85/374 uplatnil na výrobek, který zjevně nebyl průmyslově vyroben, v rozsudku ze dne 10. května 2001, Veedfald (C-203/99, EU:C:2001:258), který se týkal případu, kdy byla ledvina před transplantací propláchnuta perfuzní tekutinou a tato tekutina, vyrobená v nemocniční lékárně, se ukázala být vadnou, v důsledku čehož se dotčená ledvina stala pro uvedenou transplantaci nepoužitelnou.

25. Někteří autoři právnické literatury však tvrdí, že k tomu, aby mohl být výrobek kvalifikován jako „výrobek“ ve smyslu článku 2 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, nemusí být v tomto smyslu ani hmotný [10]. To by umožnilo považovat za takovýto výrobek i *informace obsažené v novinách* – nikoli tyto noviny jako takové. Takový výklad však podle mého názoru není vzhledem ke znění, cílům a kontextu uvedené směrnice možný.

26. Je samozřejmě pravda, že tradiční deník, který je vydáván obvyklým způsobem, je fyzickou věcí a je rovněž věcí movitou. Možná si lze představit situaci, v níž by mohlo dojít k tomu, že by kupující skutečných vydaných novin utrpěl újmu na zdraví, například pokud by byl zraněn v důsledku vyčnívající svorky nebo případně z důvodu toxicity inkoustu použitého při tisku. Nicméně podstata žaloby podané v projednávané věci se týká údajné vady *duševního* obsahu, nikoli vady *fyzického* výrobku jako takového. V projednávané věci tak jde ve skutečnosti o službu, nikoli o výrobek.

27. Není například tvrzeno, že zranění VI způsobil deník jako takový: spíše se jednalo o zranění, které si způsobila sama tím, že se řídila nesprávným doporučením zveřejněným v těchto novinách. Otázka se tak týká toho, zda lze hmotný výrobek, který obsahuje takovéto chybné doporučení, považovat za „vadný“ ve smyslu, v jakém jsou tento pojem i pojmy příbuzné tomuto pojmu používány ve směrnici o odpovědnosti za vadné výrobky.

28. Nic nenasvědčuje tomu, že byly dotčené noviny vadné z důvodu něčeho, co by bylo možno nazvat jejich „vnějšími vlastnostmi“. Někteří autoři právnické literatury tvrdí, že hmotný nosič nelze pro tyto účely oddělit od samotného obsahu tohoto nosiče. Režim objektivní odpovědnosti vyplývající ze směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky by tak dle této teze měl být použit na vady výrobku jakožto výrobku, stejně jako na jeho duševní obsah [11]. Argumentace těchto autorů na podporu uvedeného názoru vychází především z účelu právní úpravy v oblasti odpovědnosti za vadné výrobky, kterým je ochrana spotřebitelů. Tito autoři dále tvrdí, že existují situace, na které se vztahuje směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky a které se velmi podobají situacím, v nichž je újma na zdraví způsobena nesprávnými informacemi. Jedním takovým případem je situace, kdy určitý výrobek, jehož účelem je varovat osoby před určitým konkrétním nebezpečím – třeba detektor kouře – nefunguje správně. Nejsou-li tyto osoby varovány, nemohou přijmout opatření k nápravě situace (například utéci z hořící budovy), což následně vede k tomu, že utrpí zranění [12]. Autoři obhajující tyto teze spatřují podobnou paralelu s případy, kdy návod k použití určitého výrobku obsahuje nesprávné informace. Stejně jako v případě nesprávných informací poskytnutých v tištěném médiu, nebezpečí nevyplývá v takovém případě z fyzické vlastnosti daného výrobku, ale spíše ze skutečnosti, že se čtenáři řídí (nesprávnými) pokyny tam uvedenými.

10 – Komise tvrdí, že definice „výrobku“ je široká (byť musí být tento výrobek podle jejího názoru „průmyslově vyroben“). Zdůrazňuje, že zatímco § 4 rakouského zákona o odpovědnosti za vadné výrobky definuje výrobek jako „jakoukoli movitou hmotnou věc“, v článku 2 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky není omezení na „hmotné“ věci zakotveno. Do rámce pojmu „výrobek“ je na základě tohoto ustanovení zahrnuta i elektřina, přestože se nejedná o hmotnou věc. Tato diskuze je běžnější v případech softwaru, kde se již i přenos pomocí hmotného nosiče stal výjimečným a software je nyní obvykle přenášen stahováním (pokud jde o tento názor, viz například Spindler, G., „Verschuldensunabhängige Produkthaftung im Internet“, *Multimedia und Recht*, 3. vyd., 1998, s. 119–124). Komise ve své zprávě ze dne 19. 2. 2020 o dopadech umělé inteligence, internetu věcí a robotiky na bezpečnost a odpovědnost, COM(2020) 64 final, s. 14, podle všeho nezachází *de lege lata* tak daleko, neboť navrhuje: „Ačkoli definice výrobku podle směrnice o odpovědnosti za [vadné] výrobky je široká, její rozsah by mohl být dále objasněn, aby lépe odrážel složitost vznikajících technologií […]“

11 – Pokud jde o příklady tohoto přístupu, viz Foerste, U. a Graf von Westphalen, F., (eds.), *Produkthaftungshandbuch*, 3. vyd., Beck, Mnichov, 2012, s. 815, § 47 odst. 16; Cahn, A., „Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen“, *Neue Juristische Wochenschrift*, Beck, 1996, s. 2899 až 2905, na s. 2901 až 2903; Meyer, A., „Die Haftung für fehlerhafte Aussagen in wissenschaftlichen Werken“, *Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht*, 3. vyd., 1997, s. 26 až 34. Pokud jde o postoj protikladný k tomuto přístupu, viz Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Kolín nad Rýnem, 2001, s. 623 až 627. Všichni tito autoři se věnují analýze německého práva odpovědnosti za vadné výrobky. Tato německá právní úprava provádí směrnici o odpovědnosti za vadné výrobky, pojednávané otázky se však netýkají výlučně německé prováděcí právní úpravy.

12 – Dalším příkladem je porucha diagnostického zařízení, pokud tato porucha znamená, že není provedena diagnostika zdravotního stavu, a není tedy nasazena léčba.

29. Mne však tyto argumenty nepřesvědčily. Znění článku 6 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky se jasně týká vady samotného výrobku ve smyslu článku 2 této směrnice. Článek 1 této směrnice navíc neupravuje objektivní odpovědnost za pouhé doporučení. Odpovědnost musí být spíše spojena s uvedením určitého výrobku do oběhu [13]. Vyžaduje přímou příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a škodou, která vznikla poškozené osobě, přičemž tato příčinná souvislost je stále dána v případech popsaných v bodě 28 tohoto stanoviska, zatímco v případě nesprávného doporučení v novinách žádná vazba na výrobek dána není [14]. To rovněž znamená, že se tato směrnice nevztahuje na služby [15].

30. Snad by mohlo být správné tvrzení, že je vzhledem k technologickým pokrokům čím dál obtížnější rozlišovat mezi výrobky a službami [16], nicméně takováto teze, která by snad mohla vést normotvůrce k přijetí právní úpravy, neumožňuje použití směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky v jiných situacích, než na jaké se s přihlédnutím k jejímu jasnému znění tato směrnice v současné době použije. To platí především z toho důvodu, že rozšíření použití této směrnice na případy, kdy jsou v movitém výrobku obsaženy informace, by vedlo ke vzniku jiných nesrovnalostí. Proč by například měla být dána objektivní odpovědnost za informace obsažené v publikaci, nikoli však za doporučení poskytnuté rozhlasem či televizí [17]?

31. Podle mého názoru však ze znění, kontextu a cílů směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky naprosto jasně vyplývá, že odkaz na „výrobek“ v této směrnici se vztahuje pouze na hmotný předmět. To je ve své podstatě důvodem, proč projednávaná žaloba nemůže uspět, přinejmenším pokud jde o směrnici o odpovědnosti za vadné výrobky, a to právě proto, že se netýká zranění vzniklého z fyzické vady obsažené v určitém výrobku.

32. Tato teze obstojí i po zohlednění cílů a kontextu směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky. Již první bod odůvodnění této směrnice upřesňuje, že se jedná o harmonizační opatření „týkající[…] se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobků“ a že toto opatření je nezbytné, protože „stávající rozdíly mohou narušovat hospodářskou soutěž, ovlivňovat pohyb zboží v rámci společného trhu a způsobit rozdílný stupeň ochrany spotřebitele proti škodě způsobené vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku“. Tento bod odůvodnění zřetelně míří pouze na hmotné věci a – jak již Soudní dvůr měl možnost zdůraznit – „[l]imity stanovené unijním zákonodárcem ve věci rozsahu působnosti uvedené směrnice jsou výsledkem komplexního vyvážení zejména těchto různých zájmů“ [18].

33. Všemu výše uvedenému nasvědčují i ostatní body odůvodnění. Tak například třetí bod odůvodnění prohlašuje, že odpovědnost bez zavinění „by se měla vztahovat pouze na movité věci, které byly průmyslově vyrobeny“. Byť, jak bylo uvedeno v poznámce pod čarou 9 tohoto stanoviska, oblast působnosti tohoto ustanovení byla následně rozšířena nad rámec *průmyslově vyráběných* výrobků, není zde žádná zmínka o tom, že by se směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky vztahovala i na pouhé

13 – Viz *a contrario* čl. 7 písm. a) směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, který vylučuje odpovědnost výrobce, pokud neuvedl výrobek do oběhu. Viz též Oechsler, J., *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, revidované vydání 2018, de Gruyter, Berlín, § 2 ProdHaftG, bod 78, opět ve vztahu k Produkthaftungsgesetz (německý zákon o odpovědnosti za vadné výrobky).

14 – V tomto smyslu viz Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Verlag Dr Otto Schmidt, Kolín nad Rýnem, 2001, s. 650 a 651, který rozlišuje mezi „Instruktionshaftung“ (odpovědnost za pokyn) a „Informationshaftung“ (odpovědnost za informace).

15 – Komise uvedla již ve své zelené knize o odpovědnosti za vadné výrobky (COM(1999) 396 final), na straně 7, že: „Směrnice 85/374/EHS se nevztahuje na vadné služby“. Tento závěr odpovídá i tomu, že Komise předložila návrh směrnice Rady o odpovědnosti poskytovatelů služeb (COM(90) 482 final) (Úř. věst. 1991, C 12, s. 8). Tento návrh byl později vzat zpět (COM(94) 260 final). Bod 2.8 stanoviska Hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Rady o odpovědnosti poskytovatelů služeb (Úř. věst. 1991, C 269, s. 40) obzvláště dobře ozřejmuje problémy, které by taková směrnice mohla vyvolávat: „Po posouzení tohoto návrhu je zřejmé, že jeho provedení by zbrzdilo jakýkoli výzkum a inovace v odvětví činností svobodných povolání. Vedlo by k defenzivní medicíně, defenzivnímu právnímu, obchodnímu a daňovému poradenství, jakož i k defenzivní poradenské práci architektů, inženýrů a stavebních dodavatelů. Takový cíl spotřebitelé nezamýšleli“.

16 – K tomuto problému se vyjádřila i zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o dopadech umělé inteligence, internetu věcí a robotiky na bezpečnost a odpovědnost (COM(2020), 64 final), s. 13 a 14.

17 – Viz též *Münchener Kommentar zum BGB*, 8. vyd., 2020, § 2 ProdHaftG, bod 19, jakož i Ulmer-Eilfort, C., a Obergfell, E. I., *Verlagsrecht*, 2. vyd., C. H. Beck, 2020, bod 1036.

18 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2011, Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, bod 22 a citovaná judikatura).

informace nebo doporučení. Čtvrtý bod odůvodnění dodává, že účinná ochrana spotřebitele vyžaduje, aby „všichni výrobci zapojení do výrobního procesu nesli odpovědnost, pokud jejich konečný výrobek, součást nebo jakákoliv surovina jimi dodávané jsou vadné […]“. Šestý bod odůvodnění uvádí, že z důvodu ochrany „fyzického zdraví a majetku spotřebitele by se neměla vada výrobku určovat na základě jeho vhodnosti k použití, ale na základě nedostatečné míry bezpečnosti, kterou je veřejnost jako celek oprávněna očekávat […]“. Odkaz na „nedostatečnou míru bezpečnosti“ lze s ohledem na kontext opět chápat pouze jako odkaz na vadu hmotného výrobku, která může způsobit újmu.

34. Všechny tyto kontextuální poznatky jednoduše podporují závěr, že oblast působnosti směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky se týká pouze bezpečnosti fyzických výrobků a jejím hlavním cílem je poskytnout prostředek nápravy na bázi objektivní odpovědnosti v případech, kdy jsou tyto výrobky shledány vadnými. Pokud by tomu bylo jinak, mohlo by tím být případně umožněno uplatňování řady nároků na základě této směrnice, které by se v podstatě týkaly vadného nebo nedbalého poskytování služeb. Mohly by sem například spadat písemná doporučení vypracovaná účetním nebo právníkem, popřípadě písemné lékařské zprávy, přestože by bylo za těchto okolností zcela účelové tvrdit, že například podpisem takové zprávy osoba vykonávající dotčené povolání „vystupuje“ jako „výrobce“ „konečného výrobku“, takže se jedná o „výrobce“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky [19].

35. Jak navíc podle všeho uvádí i sám předkládající soud v bodě 4.2 své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, uložení odpovědnosti podle směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky by v takovém případě mohlo rovněž vystavit poskytovatele služeb potenciálně neomezené odpovědnosti vůči velké skupině potenciálních žalobců, a to na bázi odpovědnosti objektivní [20]. Bylo by obtížné vyhnout se závěru, že uložení odpovědnosti bez zavinění by tímto způsobem pokřivilo meze působnosti směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, které – jak bylo nastíněno výše a jak uvedl Soudní dvůr ve věci Dutrueux [21] – jsou výsledkem komplexního vyvážení různých zájmů.

36. Takový závěr by mohl vést i k tomu, že by byl neobvyklými a svébytnými právními obtížemi postižen ještě jiný aspekt vydávání novin. Většina novin – od těch nejserióznějších až po ty populárnější – nabízí svým čtenářům sloupky tohoto druhu, v nichž autoři těchto sloupků dávají čtenářům rady v řadě různých oblastí, včetně otázek týkajících lékařství, práva, zahradničení, rodičovství a osobních problémů. Pokud by mohly být noviny činěny objektivně odpovědnými za špatné nebo vadné doporučení, které způsobilo buď újmu na zdraví, nebo (v mezích zakotvených v článku 9 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky) škodu na majetku, znamenalo by to pro vydavatele vznik nového rizika, což by mohlo mít, jak zdůraznila žalovaná ve svých písemných podáních, vážné praktické dopady na svobodu tisku zaručenou čl. 11 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie (a potažmo článkem 10 Evropské úmluvy o lidských právech). To vše uvádím z toho důvodu, že pokud by byl býval takový výsledek směrnicí o odpovědnosti za vadné výrobky zamýšlen, bylo by možno očekávat, že by to bylo vyjádřeno formou zcela jasných a nepochybných ustanovení. Již sama skutečnost, že tato směrnice neobsahuje v tomto ohledu žádnou úpravu, dostatečně vypovídá o tom, že unijní normotvůrce stanovení takové odpovědnosti za uvedených okolností nikdy nezamýšlel.

19 – Viz též poznámka pod čarou 15 tohoto stanoviska, která cituje stanovisko Hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Rady o odpovědnosti poskytovatelů služeb (Úř. věst. 1991, C 269, s. 40).

20 – Viz proslulý varovný komentář, který uvedl Cardozo, C. J., ve věci Ultramares Corporation v. Touche 174 NE 441 (1931), v tom smyslu, že právo se musí vyvarovat možnosti potenciální odpovědnosti „v neurčité výši, na neurčitou dobu, vůči neurčité skupině osob“.

21 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2011 (C-495/10, EU:C:2011:869, bod 22).

37. Je však potřeba zdůraznit, že otázky deliktní odpovědnosti a porušení povinné péče při výkonu povolání se ve věcech tohoto druhu řídí vnitrostátním právem jednotlivých členských států. Unijní normotvůrce nikdy neměl v úmyslu provést harmonizaci těchto otázek takovýmto způsobem, natož naroubovat režim objektivní odpovědnosti dle směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky na nároky tohoto druhu prostřednictvím účelového a extenzivního výkladu jejího znění. Soudní dvůr již judikoval, že tato směrnice nemá poslání harmonizovat vyčerpávajícím způsobem oblast odpovědnosti za vadné výrobky nad rámec otázek, které upravuje [22].

38. Je sice pravda, že otázka, která v projednávané věci vyvstala, dosud nebyla v judikatuře řešena, nicméně je nutno poznamenat, že tato otázka nemá žádnou oporu ve stávajících rozhodnutích týkajících se směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky, která byla do dnešního dne vydána. Nejbližším je možná rozhodnutí Soudního dvora ve věci Dutrueux [23]. V uvedené věci utrpěl jistý mladík popáleniny při chirurgickém zákroku provedeném v nemocnici. Tyto popáleniny však byly způsobeny vadným systémem regulace teploty ohřevné podložky, na kterou byl během chirurgického zákroku položen. Nemocnice pouze použila podložku, kterou získala od nemocničního dodavatele.

39. Soudní dvůr nicméně rozhodl, že „takového uživatele […] nelze považovat za účastníka výrobního a obchodního řetězce dotčeného výrobku“ pro účely článku 3 směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky [24]. Z toho vyplynulo, že nemocnice byla pro tento účel pouze poskytovatelem zdravotnických služeb, přičemž pokud takový poskytovatel „použije vadné přístroje nebo výrobky, kterých není výrobcem ve smyslu ustanovení článku 3 [směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky], a způsobí tím škody příjemci služby“, pak odpovědnost tohoto poskytovatele služeb „nespadá do působnosti této směrnice“ [25].

40. Z rozhodnutí ve věci Dutrueux [26] tedy jasně vyplývá, že odpovědnost za poskytování služeb, které jsou odděleny od vadného fyzického výrobku, nespadá do působnosti směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky. V projednávané věci je dotčený nárok, pokud vůbec existuje, ještě slabší, neboť – abych zopakoval již výše uvedené – na rozdíl od situace ve věci Dutrueux zde daný fyzický výrobek jako takový žádnou vadu neměl.

41. S přihlédnutím ke všem těmto výkladovým proudům v jejich souhrnu nemohu než dospět k závěru, že nárok tohoto druhu nespadá do působnosti směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky. Jedná se v podstatě o žalobu týkající se poskytování služby – doporučení spotřebitelům obsažené v novinovém sloupku – která se netýká novin jakožto fyzického výrobku. Nelze tedy mít za to, že újma na zdraví, kterou utrpěla VI, byla způsobena vadou výrobku ve smyslu směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky.

22 – Viz rozsudky ze dne 4. června 2009, Moteurs Leroy Somer (C-285/08, EU:C:2009:351, body 24 a 25), a ze dne 21. prosince 2011, Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, bod 21).

23 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2011 (C-495/10, EU:C:2011:869).

24 – Tamtéž, bod 28.

25 – Tamtéž, bod 39.

26 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2011 (C-495/10, EU:C:2011:869).

V. Závěry

42. Vzhledem k výše uvedenému proto navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázku položenou Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko) takto:

„Článek 2 ve spojení s články 1 a 6 směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky nemůže být vykládán v tom smyslu, že za ‚vadný výrobek' ve smyslu této směrnice je nutno považovat také fyzický exemplář deníku, který obsahuje odborně nesprávné doporučení týkající se zdraví, jehož dodržení má za následek poškození zdraví."